

พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย

ประภาพิมพ์ ศกุนตาภัย

อันที่จริงความคิดที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นในธนาคารมีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยท่านผู้ว่าการ **ป๋วย อึ๊งภากรณ์** และท่านผู้ว่าการ **คุณพิสุทธิ นิมมานเหมินท์** (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการ) โดยได้จัดให้มีพิพิธภัณฑ์เงินตราขึ้นที่สำนักงานสุรวงศ์ แต่เนื่องจากสถานที่ไม่อำนวย พิพิธภัณฑ์จึงมีขนาดเล็ก ไม่สามารถจัดให้สมบูรณ์แบบได้

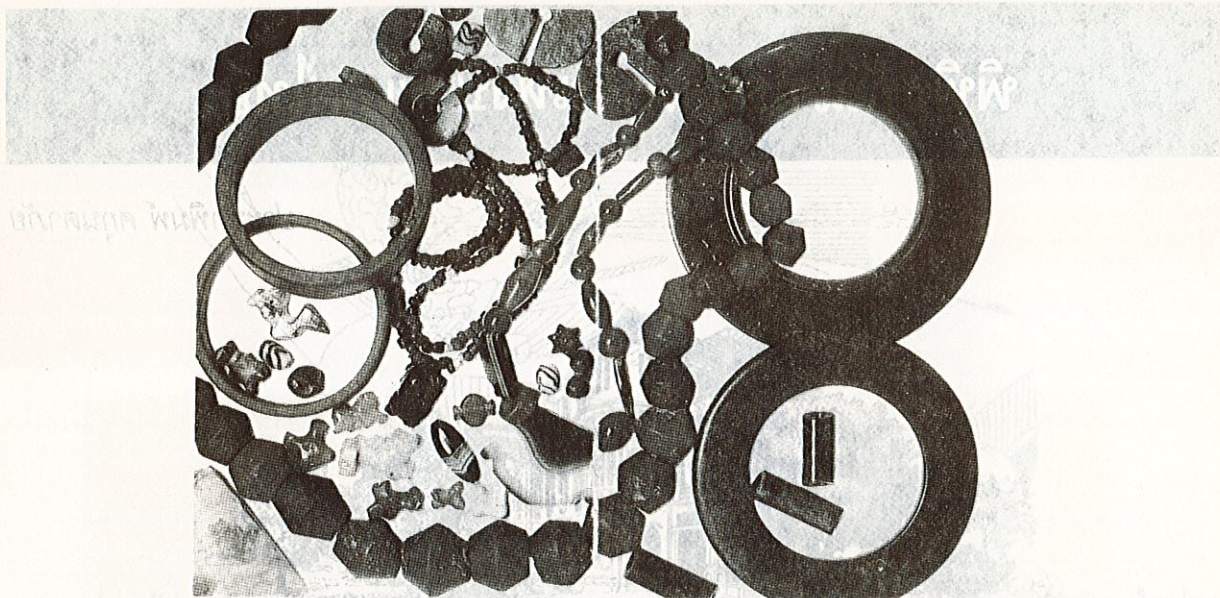
ต่อมาในปี ๒๕๒๑ ธนาคารได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีท่านผู้ช่วยผู้ว่าการ **คุณสุพงศ์ เพ็งจุ้ยจันทร์** เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ซึ่งได้รับมอบหมายให้พิจารณาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของธนาคารขึ้นที่อาคารดำเนินกหลังจากที่ธนาคารย้ายที่ทำการไปอยู่ที่อาคารสำนักงานใหญ่แห่งใหม่เรียบร้อยแล้ว ในช่วงเวลานั้น การเตรียมงานส่วนใหญ่มุ่งไปในเรื่องการออกแบบบูรณะ

ซ่อมแซมอาคารดำเนินกซึ่งชำรุดทรุดโทรมให้คงอยู่ในสภาพใกล้เคียงกับของเดิมเท่าที่จะทำได้

จนกระทั่งในปี ๒๕๓๑ งานบูรณะซ่อมแซมจึงได้เริ่มขึ้น และเนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลและตำแหน่งในคณะทำงานชุดเดิมไปบ้าง ธนาคารจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาใหม่แทนคณะทำงานชุดเดิมเพื่อสานงานต่อ โดยเฉพาะงานเกี่ยวกับการตกแต่งดำเนินกและการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ธนาคาร

ตามโครงการการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ธนาคาร อาจแยกออกได้เป็น ๒ ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็นการจัดแสดงวิวัฒนาการเงินตราไทย ซึ่งจัดอยู่บริเวณชั้นล่างของอาคาร และส่วนที่สองจัดบริเวณชั้นบนอาคาร เป็นการจัดแสดงประวัติธนาคารแห่งประเทศไทย

๑ ประกอบด้วยผู้ช่วยผู้ว่าการที่ได้รับมอบหมายให้ควบคุมงานฝ่ายธุรการเป็นประธาน ผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ หัวหน้าห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ นายนรินทร์ เลขะกุล นางสุวรรณี เจนพานิชการ นางนลินี เลขะกุล และ นายมนตรี วีระวงศ์

การจัดแสดงวิวัฒนาการเงินตราไทย

เป็นที่ทราบกันดีในวงการนักสะสมเหรียญกษาปณ์ว่า เงินตราไทยมีความหลากหลายในรูปพรรณสัณฐาน มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจที่สุด การจัดแสดงวิวัฒนาการเงินตราไทยจึงได้ย้อนอดีตไปตั้งแต่สมัยก่อนที่มนุษย์จะรู้จักใช้เงินตราและได้นำสิ่งต่าง ๆ มากมายหลายชนิด เช่น เปลือกหอย ลูกปัด กำไลหิน ขวานหิน ฯลฯ มาใช้เป็นตัวสื่อในการแลกเปลี่ยน สำหรับเงินตราในยุคแรกเริ่มที่ขุดพบในบริเวณอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ เหรียญเงิน พูนัน ทวารวดี และศรีวิชัย และเงินร่วมสมัย คือ เงินล้านนาและเงินล้านช้าง เงินตราเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเงินตราก่อนมีการตั้งรัฐไทย จึงจัดอยู่ในห้องที่เรียกว่า **“ห้องเงินตราโบราณ”** จากลักษณะลวดลายที่ปรากฏบนเงินตราเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ได้มีชุมชนอาศัยอยู่ที่นี้กว่าพันปีมาแล้ว และได้รับอารยธรรมจากอินเดียบ้าง จากจีนบ้าง

ครั้งถึงสมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้น

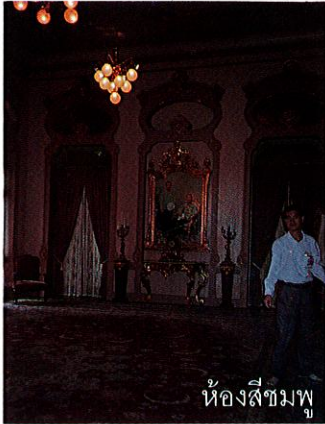
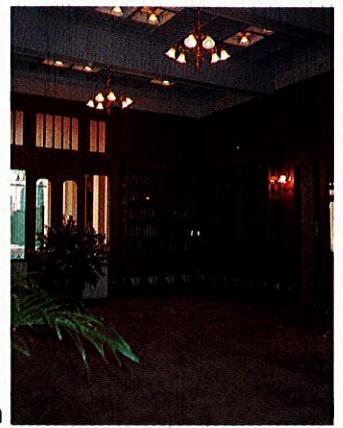
อาณาจักรชาติไทย ได้มีการผลิตเงินพดด้วงขึ้นใช้ เงินพดด้วงจึงถือได้ว่าเป็นเงินตราของไทยโดยแท้ มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำแบบใคร และใช้หมุนเวียนอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนานที่สุด คือประมาณกว่า ๖๐๐ ปี ตั้งแต่ยุคสุโขทัย อยุธยา มาจนรัตนโกสินทร์ตอนต้น เงินพดด้วงผลิตด้วยมือ ทำจากแท่งเงินบริสุทธิ์ทุบปลาย ๒ ข้าง ให้งอเข้าหากันมีรูปร่างคล้ายลูกปืนโบราณ ชาวต่างประเทศจึงเรียกว่า Bullet coin ในสมัยสุโขทัย เนื่องจากยังมิได้ผูกขาดในการผลิตเงินพดด้วงสุโขทัยจึงมีความหลากหลายในเนื้อเงินที่ใช้ทำตลอดจนน้ำหนักและขนาด จนกระทั่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ทางกรมท่ามราชวรผลิตเงินตราขึ้นใช้เอง เงินพดด้วงจึงได้มาตรฐาน และมีตราประทับ ๒ ดวงเป็นสำคัญ คือ ตราประจำแผ่นดินและตราประจำรัชกาล จนทุกวันนี้ก็ยังไม่มียุคใดสามารถค้นคว้าได้ว่าตราที่ประทับบนเงินพดด้วงเป็นตราประจำแผ่นดินใดหรือรัชกาลใด คงมีเพียงไม่กี่ตราที่ยืนยันได้ เช่น ตราพุ่มข้าวบิณฑ์ สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ห้องเงินตราโบราณ

ห้องสมุด

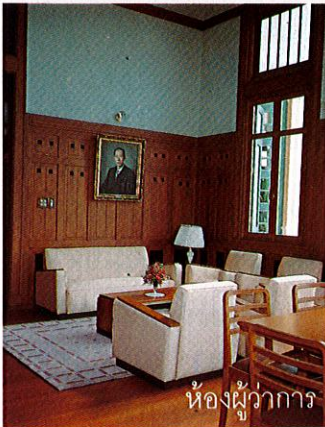
ห้องสี่ชมพู

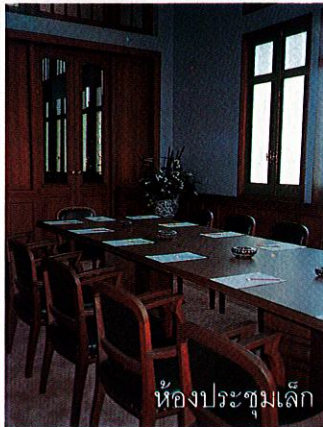
ห้องสี่ชมพู

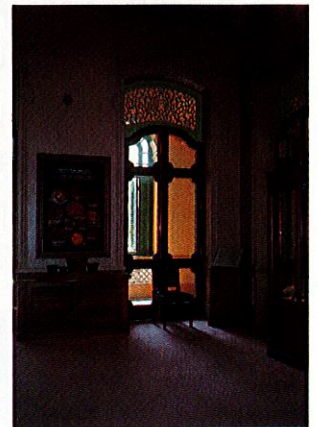
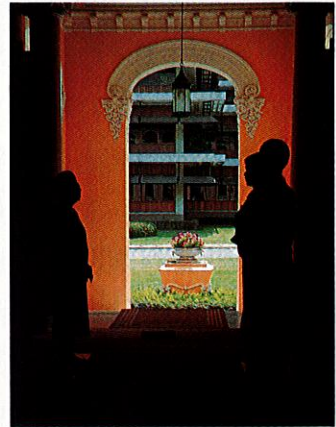
ห้องม้าสน

ห้องผู้ว่าการ

ห้องประชุมเล็ก

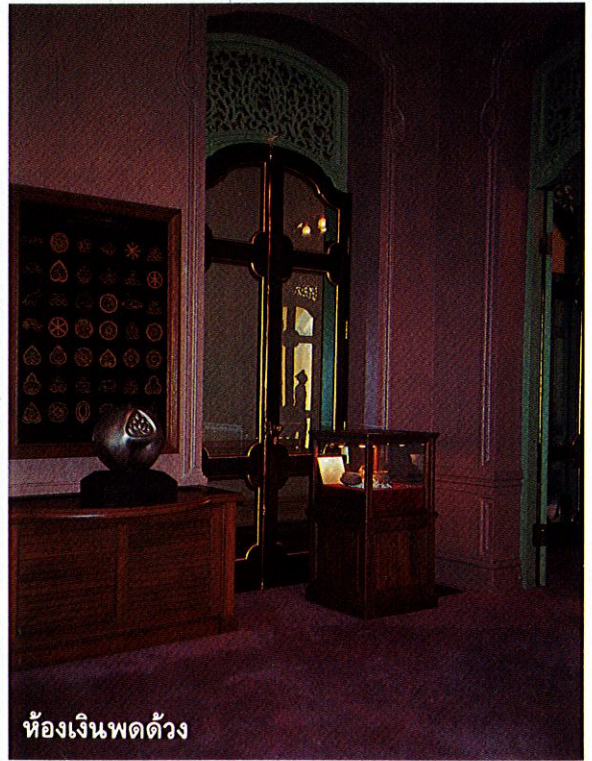

การจัดแสดงตามห้องต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์

พดด้วงตราพระแสงจักร-พระมหามงกุฏ

ในห้องพดด้วงนี้ มีพดด้วงเกาพิเศษอยู่ ๒ เกาที่โดดเด่น เกาหนึ่งเรียกว่า **พดด้วงพระแสงจักรพระมหามงกุฏ** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ผลิตขึ้นในโอกาสฉลองพระมหามณเฑียรพระที่นั่งอนันตสมาคมในพระบรมมหาราชวัง ส่วนอีกเกาหนึ่งเรียกว่า **พดด้วงพระแสงจักรจุลมงกุฏ - ช่อรำเพย** พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้ผลิตเป็นที่ระลึกในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายแด่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระบรมราชชนนี เมื่อพระองค์ทรงมีพระชนมพรรษาเสมอพระบรมราชชนนีเมื่อสิ้นพระชนม์ เงินพดด้วงทั้งสองเกานี้หายากมาก โดยเฉพาะชนิดราคาสูงสุดคือ ๑ ชั่ง ซึ่งมีขนาดเท่าผลส้มและมีน้ำหนักกว่ากิโลกรัม อันที่จัดแสดงอยู่นี้เล่ากันว่า เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทหารญี่ปุ่นคนหนึ่ง (คงไม่ใช่โกโบริ) ถูกนายทหารอังกฤษยิงตกจากต้นไม้แถวชายแดนพม่า มีเสียงดังปั้งเข้าปัดคันดู พบก้อนโลหะกลม ๆ หนัก ๆ อยู่ในกระเป๋าทหารอังกฤษผู้นั้นจึงนำกลับไปให้ Antiques dealer ที่ลอนดอนดูว่าเป็นอะไร และได้ทราบว่าเป็นเงินตราไทย จึงสั่งไว้ว่าไม่ให้ขายให้ใครนอกจากคนไทย เผอิญนักสะสมเหรียญชาวอเมริกันคนหนึ่งมีภรรยาเป็นคนไทยทราบเข้า จึงส่งภรรยาไปเจรจาขอซื้อไว้ ต่อมาเมื่อได้ข่าวว่า ธนากรกำลังจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ จึงนำมาเสนอขายให้

ห้องเงินพดด้วง

เงินพดด้วงแม้จะเป็นเงินตราของไทยที่หมุนเวียนอยู่เป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ในที่สุดก็ต้องเลิกผลิตไปในรัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากหลังจากที่ได้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าแล้ว การค้ากับต่างประเทศได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว การผลิตเงินพดด้วงด้วยมือจึงไม่ทันต่อความต้องการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรผลิตเงินตราแทน เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกในการค้า พระองค์ได้ขอให้คณะทูตานุทูต

เหรียญบาทจุฬาลงกรณ์สยามมินทร์ ร.ศ. 127

ที่ไปเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียที่กรุงลอนดอน
ติดต่อซื้อเครื่องจักรเพื่อใช้ผลิตเงินจากบริษัท
เทเลอร์และชาลเลน (Taylor & Challen Limited,
Birmingham) และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงงาน
ขึ้นที่หน้าพระคลังมหาสมบัติในพระบรมมหารา
ราชวัง พระราชทานนามว่า “โรงกษาปณ์สิทธิการ”

ใน**ห้องกษาปณ์ไทย** จึงได้จัดแสดงให้เห็น
ความเป็นมาในการเปลี่ยนจากการใช้เงินพดด้วง
มาเป็นเหรียญกษาปณ์รูปกลมแบนตามสากลนิยม
ผู้ชมจะได้เห็น “**เหรียญเมืองไท**” ซึ่งเป็น
เหรียญที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดเกล้าฯ ให้ทำขึ้นเพื่อทอดพระเนตรเป็น
ตัวอย่าง แต่ไม่ทรงโปรดจึงไม่ได้นำออกใช้
นอกจากนี้ยังมีเหรียญที่มีความสำคัญต่อการ
เปลี่ยนแปลงของระบบเงินตราไทยอีกหลาย
เหรียญ อาทิ **เหรียญเงินตราพระแสงจักร -
พระมหามงกุฏ - พระเต้า** ซึ่งเป็นเหรียญแบน
รุ่นแรก **เหรียญเงินบรรณาการ** ซึ่งผลิตจาก
เครื่องจักรที่สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียถวาย
เป็นราชบรรณาการ **เหรียญอัลโลสเฟส** ผลิตเพื่อ
เป็นเงินปลีกแทนเบี้ยหอย **เหรียญนิเกิล** ซึ่ง
ผลิตออกใช้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุล
จอมเกล้าฯ หลังจากที่ได้ทรงปรับปรุงหน่วยเงิน
จากชั่ง/ตำลึง/บาท เป็น บาท/สตางค์ ฯลฯ

เหรียญเมืองไทย

เหรียญเงินตราพระแสงจักร-พระมหามงกุฏ

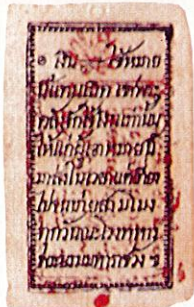

นอกจากนั้นยังมีเหรียญที่เป็นที่ชื่นชอบ
ของนักสะสมและเป็นของหายากมากอีก ๒ เหรียญ
คือ **เหรียญแต่เม้ง** มาจากคำว่า “แต่เม้งทงป้อ”
หมายถึง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เหรียญบาทจุฬาลงกรณ์สยามมินทร์ ร.ศ. ๑๒๗
หรือเรียกกันว่า “เหรียญหนวด” ทำจากโรง
กษาปณ์ปารีส

บทบาทของเหรียญกษาปณ์ค่อย ๆ ลดลง
เมื่อเศรษฐกิจการค้าขายตัวเงินมีการริเริ่มนำ
เงินกระดาษมาใช้

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน ปรากฏว่า
มีผู้ทำเงินพดด้วงปลอมกันทุกชุม จนเป็นปัญหา
เดือดร้อนกันทั่วไป พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ
ให้จัดทำ “**หมาย**” ขึ้นใช้ นับเป็นเงินกระดาษ
ชนิดแรกของระบบเงินตราไทย

หมาย

อัฐกระดาษ

ใน “ห้องธนบัตรไทย” เป็นการจัดแสดงให้เห็นวิวัฒนาการการใช้เงินกระดาษในระบบเงินตราไทยตั้งแต่ “หมาย” “ใบพระราชทานเงินตรา” “อัฐกระดาษ” “บัตรธนาคาร” “ตั๋วเงินกระดาษ” หรือ “เงินกระดาษหลวง” มาจนถึงธนบัตรที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้

เนื่องจากการจัดพิมพ์และนำออกใช้ซึ่งธนบัตรเป็นหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตรง จึงพูดได้ว่า การจัดแสดงธนบัตรของเราค่อนข้างจะสมบูรณ์ที่สุด ธนาคารสามารถรวบรวมธนบัตรได้ทุกรุ่น ทุกแบบ ทุกลายเซ็น และทุกยุคสมัย นอกจากจะได้เห็นการเปลี่ยนแปลง

ของแบบ สีสัน ระบบพิมพ์ วัสดุและเทคนิคในการพิมพ์แล้ว ผู้ชมยังจะได้เห็นธนบัตรที่ได้รับการขนานนามแปลกๆ อาทิ “ธนบัตรหน้าเดียว” (แบบหนึ่งพิมพ์หน้าเดียว) “ธนบัตรแบบโกนา” (ด้านหลังเป็นรูปพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ) “ธนบัตรไทยถึบหรือเล้งท่าฉาง” (แบบห้าพิมพ์จากประเทศญี่ปุ่นขณะที่ลำเลียงรถไฟเข้ากรุงเทพฯ ผ่านสถานีท่าฉาง จ.สุราษฎร์ธานี ถูกคนร้ายถึบหนีบลงจากรถไฟ) “แบงก์กงเต็ก” (แบบพิเศษชนิดราคา ๑ บาท พิมพ์ที่โรงพิมพ์แผนที่ทหารบกระหว่างสงคราม) “ธนบัตรไวกุทซ์” (แบบพิมพ์ซึ่งจัดพิมพ์เตรียมไว้ใช้ในสรีฐมลายู ชนิดราคา ๑ ดอลลาร์ และนำมาแก้เป็นชนิดราคา ๕๐ บาท โดยใช้หมึกดำและแดงพิมพ์ทับอักษรเงินและมลายู) “ธนบัตรแบบบุก” หรือ “Invasion Note” (ทางการทหารของอังกฤษจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเตรียมไว้ใช้จ่าย หากสามารถรุกเข้ายึดพื้นที่ในประเทศไทยได้) ฯลฯ

ในห้องธนบัตรไทยนี้ ยังจะได้เห็นธนบัตรบางฉบับที่มีราคาซื้อขายในปัจจุบันสูงเหลือเชื่อ ได้แก่ ธนบัตรแบบหนึ่ง ชนิดราคา ๑ บาท ออกใช้ในสมัยรัชกาลที่ ๖ แต่นำมาแก้ราคาเป็น ๕๐ บาท ราคาประมูลจึงไปรื้อเมื่อประมาณ ๕ ปีที่แล้ว ประมาณ ๑,๓๕๐,๐๐๐ บาท ธนบัตรแบบหนึ่งสมัยรัชกาลที่ ๕ ชนิดราคา ๑,๐๐๐ บาท ถ้าหมวดเลขหมายสวย จะได้ราคาถึง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท และธนบัตรแบบห้า สมัยรัชกาลที่ ๔ ชนิดราคา ๑,๐๐๐ บาท ราคาปัจจุบันในวงการนักสะสมประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ห้องจัดแสดงที่ไม่ควรพลาดอีกห้องหนึ่ง
ในบริเวณชั้นล่างของอาคารพระตำหนัก คือ
“ห้องทองคำ” คำว่า ทองคำ ซึ่งไม่คุ้นหูเท่า
เงินตรา มาจากประกาศของพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงมีพระราชดำริ
ให้จัดทำเหรียญทองคำขึ้นใช้ควบคู่ไปกับเหรียญเงิน
ความว่า

“.....ตามอย่างเมืองอื่นที่เป็นเมืองแผ่นดินใหญ่
นั้น ๆ หลายเมือง เมื่อทองคำมีมากขึ้น ผู้ครอง
แผ่นดินเมืองนั้น ๆ ก็คิดทำเป็นทองเหรียญ
มีตราหลวงเป็นสำคัญให้ราษฎรใช้ในการกำหนด
ราคานั้น ๆ ไม่ต้องเกี่ยงน้ำหนัก แลเนื้อทอง
ดีราคาขึ้น ผู้ใดได้ทองคำ ทองเหรียญไป เมื่อ
ต้องการเงิน มาขอขึ้นเงินต่อคลังหลวง ฤๅเศรษฐี
เจ้าทรัพย์ก็ได้ ตามกำหนดซึ่งพิคัดไว้.....”

เหรียญทองคำที่ได้จัดทำขึ้นตามพระราช
ดำริมี ๓ ขนาด ขนาดใหญ่ราคา ๘ บาท
เทียบเท่ากับเหรียญทองปอนด์สเตอร์ลิงก์ เรียกว่า
“ทศ” ขนาดกลางราคา ๔ บาท เรียกว่า “พิศ”
ส่วนขนาดเล็กราคาสิบสลึง เทียบเท่า ๑ ตำลึงจีน
เรียกว่า “พัตติงส์”

เหรียญทองคำและเหรียญที่ระลึกที่จัด
แสดงในห้องทองคำ ส่วนใหญ่เป็นเหรียญ
ที่จัดทำขึ้นในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น เหรียญ
ที่ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนม
พรรษา ๕ รอบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ภูมิพลอดุลยเดช ที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัย
พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก รวมถึงเหรียญที่
ระลึกพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
๕ รอบสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งกำหนดออกในวันที่ ๑๒
สิงหาคม ๒๕๓๕ ฯลฯ

เหรียญทอง ทศ พิศ พัตติงส์

เหรียญเงินจำลองตราพระแสงจักร พระมหามงกุฎ
เงินเหรียญชนิดแรกของไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕

นอกจากเหรียญทองคำและเหรียญที่ระลึกดังกล่าวแล้ว ยังมีเหรียญทองคำอยู่ชุดหนึ่งที่แม้แต่สมาชิกสมาคมเหรียญกษาปณ์แห่งประเทศไทยยังตกตะลึง เพราะไม่เคยเห็นมาก่อน คือ **“เหรียญเสือป่า”** และ **เหรียญทองคำรัชกาลที่ ๖** และอีกชุดหนึ่งที่หาได้ยาก นั่นคือ **“เหรียญพันธบัตรทองคำ”** เรื่องราวมีอยู่ว่า ระหว่างสงคราม ประเทศเราประสบกับปัญหาภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ค่าของเงินตราต่ำลงเรื่อย ๆ จนไม่มีใครต้องการซื้อพันธบัตร รัฐบาลจึงหาทางออกพันธบัตร จำหน่ายให้กับประชาชนโดยมีเงื่อนไขว่า จะไถ่ถอนคืนเป็นเงินสดหรือทองคำในอัตราทองคำบริสุทธิ์ ๑ กรัมต่อ ๕.๕๗ เหรียญพันธบัตรทองคำ มีบาทมูลค่าต่าง ๆ กัน และทำเป็นแท่งก็มี

ในฐานะทองคำมีบทบาทสำคัญต่อระบบเงินตรามาแต่โบราณ ในศตวรรษที่ ๑๙ และต้นศตวรรษที่ ๒๐ ประเทศต่าง ๆ เทียบค่าเงินตราสกุลของตนไว้กับทองคำ หรือที่เรียกกันว่า ระบบ **“มาตรฐานทองคำ”** ในปัจจุบันประเทศเรายังใช้ทองคำเป็นส่วนหนึ่งของทุนสำรองเงินตรา ทางคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ จึงได้ขออนุมัติธนาคารแลกทองคำแท่งจากทุนสำรองเงินตรามาจัดแสดงไว้ในห้องทองตราด้วย ทองคำแท่งที่เรา

มีอยู่นี้ ถือว่าเนื้อทองบริสุทธิ์มาก บางครั้งกรมธนารักษ์จะมาขอซื้อไปทำเหรียญทองคำที่ระลึกที่ออกในโอกาสพิเศษ

เรื่องราวของเงินตราไทยจะยังไม่สมบูรณ์หากไม่กล่าวถึงเงินตราปลอมด้วย ดังนั้นจึงได้จัดห้องไว้ห้องหนึ่ง **แนะนำวิธีดูธนบัตรทั้งปลอมและชำรุด** เป็นที่สังเกตว่า การทำเงินปลอมมีมาทุกยุคทุกสมัย แม้จะมีกฎหมายกำหนดโทษไว้อย่างแสนสาหัสก็ตาม ในสมัยที่ใช้เงินพดด้วงผลิตด้วยมือ กฎหมาย **“ตราสามดวง”** กำหนดบทลงโทษไว้ว่า

“ผู้ใดทำเงินทองแดง เงินพราง เงินรวงทองพราง ทองแดง ทองอาบ และแกะตราปลอม ตอกตราพดด้วงเทียม พิจารณาเป็นสัง ให้ตัดนิ้วมือเสีย อย่าให้กุมค้อนเค็มได้...”

ผู้ที่เคยทำงานที่อาคารตำหนักคงจะจำได้ว่า ทางมุมอาคารด้านทิศเหนือ เป็นที่ทำการของ **“ส่วนหนี้สาธารณะ”** ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า ส่วนการกู้เงิน ธนาคารทำหน้าที่เป็นตัวแทนจำหน่ายพันธบัตรรัฐบาลไทยมาตั้งแต่แรกเริ่ม ดังนั้น จึงได้จัดให้เป็นห้อง **“พันธบัตรรัฐบาลไทย”** แสดงพันธบัตรตั้งแต่วินแรก ๆ จนถึงปัจจุบัน

การจัดแสดงประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย

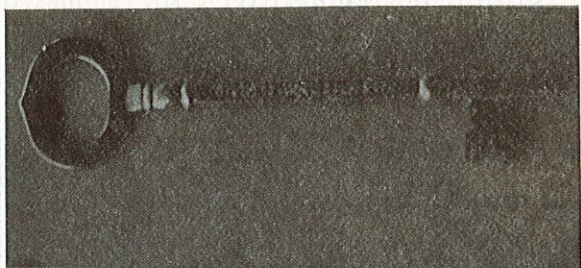
ปีนี้เป็นปีที่ธนาคารดำเนินงานมาครบรอบ ๕๐ ปีบริบูรณ์ แม้ว่าจะเก่าแก่ไม่เท่าธนาคารกลางในยุโรป (Bank of England เกือบ ๓๐๐ ปี Bank of France ๒๐๐ ปี และธนาคารกลางเยอรมันประมาณ ๑๐๐ ปี) แต่ก็นับได้ว่าเป็นธนาคารที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เมื่อเทียบกับธนาคารกลางในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ด้วยกัน

การจัดแสดงในห้องประวัติศาสตร์ฯ มีวัตถุประสงค์จะให้ผู้ชมได้รู้จักธนาคารของเราอย่างลึกซึ้งขึ้น ปฏิทิน ๕๐ ปี ของธนาคารจะลำดับเหตุการณ์สำคัญ ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย การประกาศใช้ พ.ร.บ. ธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ การแต่งตั้งผู้ว่าการ การย้ายสำนักงาน และการเปิดสาขาธนาคารในภูมิภาค การออกกฎหมายทางการเงินและการดำเนินมาตรการทางการเงินที่สำคัญ ๆ

นอกจากบันทึกเหตุการณ์สำคัญดังกล่าว ยังได้รวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจ นำมาแสดงในจอคอมพิวเตอร์ อาทิ ประวัติธนาคาร บทบาทหน้าที่ การแบ่งส่วนงาน รายชื่อผู้บริหารระดับสูง ประวัติผู้ว่าการแต่ละท่าน และสถิติการเงิน การแสดงบนจอคอมพิวเตอร์นี้ เป็นวิทยาการที่ล้ำยุคมาก แต่ละหัวข้อเรื่องจะทำเป็น menu ใช้ระบบสัมผัสเรียกดูได้เฉพาะเป็นเรื่อง ๆ ทุนแรง ทุนเวลา เหมาะกับผู้ชมที่มีเวลาน้อย และเร่งรีบในยุคปัจจุบัน

เพื่อให้ผู้ชมได้สัมผัสกับบรรยากาศเก่า ๆ ของธนาคารไปด้วย จึงได้นำตู้ โต๊ะทำงาน เก้าอี้ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานเท่าที่อนุรักษ์ไว้ได้มาจัดแสดงประกอบ มีเครื่องคิดเลขรุ่นต่าง ๆ ตั้งแต่แบบลูกคิด แบบไฟฟ้า และแบบอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องพิมพ์ดีดรุ่นต่าง ๆ พัดลม หีบบรรจุธนบัตร เครื่องนับเหรียญ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังได้นำเอกสารที่น่าสนใจมาจัดแสดงให้ดูด้วย เป็นต้น คำสั่งที่ ๑ ของธนาคาร

รายงานการประชุมคณะกรรมการธนาคารครั้งที่ ๑ สมุดบัญชีเล่มแรก รายงานเศรษฐกิจรายเดือน รายปีเล่มแรก ฯลฯ

เป็นที่น่าเสียดายว่า คณะกรรมการฯ ยังไม่สามารถติดตาม “กุญแจทองคำ” ซึ่งธนาคารได้จัดทำขึ้นและมอบให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในพิธีเปิดธนาคารมาได้ ได้ทราบมาว่า ทายาทได้มอบให้โรงเรียนนายร้อย จปร.

คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า งานของธนาคารฯ ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ การพิมพ์ธนบัตร ใคร ๆ ก็รู้จักว่าธนบัตรคืออะไร เคยเห็น เคยจับต้อง และแน่นอนเคยใช้ แต่จะมีสักกี่คนที่ทราบกรรมวิธีการพิมพ์ธนบัตร?

ในห้อง “งานพิมพ์ธนบัตร” จะแสดงให้เห็นขั้นตอนการพิมพ์ธนบัตรนับตั้งแต่การออกแบบ การทำแม่พิมพ์ การทำแม่แบบ การผลิตตลอดจนการตัด/บรรจุ หลายคนเป็นห่วงว่า หากการจัดแสดงทำได้ดีเกินไป จะทำให้เกิดการปลอมแปลงธนบัตรขึ้นอย่างแพร่หลาย แต่ขอยืนยันได้ว่า กรรมวิธีการผลิตของโรงพิมพ์ธนบัตรของเรานั้นคงไม่มีนักปลอมธนบัตรคนใดเลียนแบบแน่ ทั้งยุ่งยากทางเทคนิค ทั้งละเอียดประณีตทางศิลปะ ทั้งเรื่องมากทางธุรการ ทั้งเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย นักปลอมแปลงคงมีกรรมวิธีที่ง่าย คล่องตัว และรวดเร็วกว่านี้เป็นแน่

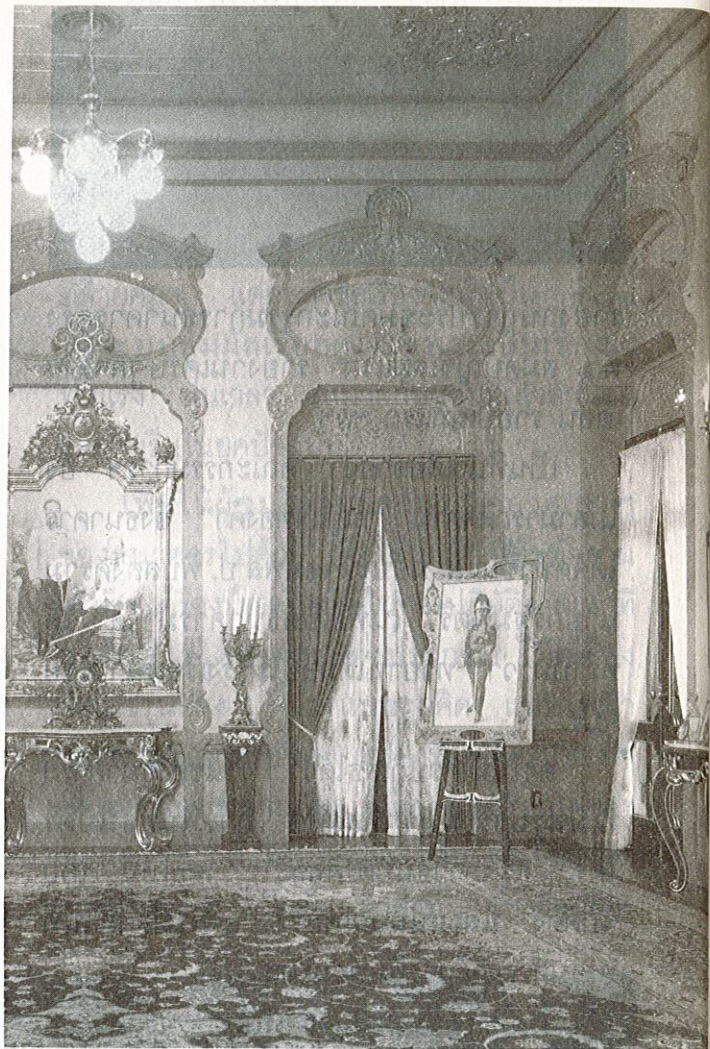
บริเวณชั้นบนด้านหน้า ยังมีห้องอีก ๒ ห้อง ที่ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ฯ คือ **ห้องผู้ว่าการและห้องประชุมเล็ก** ห้องผู้ว่าการนี้ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ผู้ว่าการธนาคารพระองค์แรก ได้ทรงเลือกเป็นห้องทรงงาน อาจเป็นเพราะห้องนี้เคยเป็นห้องบรรทมของหม่อมเจ้าประสงค์สมพระชายา ซึ่งเป็นเจ้าพี่ของพระองค์ก็เป็นได้ และธนาคารได้ใช้เป็นห้องทำงานของผู้ว่าการท่านต่อ ๆ มา รวม ๑๐ คน จนกระทั่งย้ายมาที่อาคารสำนักงานใหญ่แห่งใหม่ ห้องนี้ถือว่าอยู่ในทำเลที่อากาศดีมาก เพราะยื่นออกมาทางทิศใต้ ได้รับลมทุกฤดูกาล จึงหอมดอกพิกุล ดอกแก้ว และดอกปีบ สลับกันไปตลอดทั้งปี ต้นพิกุล ต้นแก้ว และต้นปีบ ต้นเดิมยังคงให้ดอกอยู่จนทุกวันนี้ สำหรับห้องประชุมเล็กนั้น นัยว่าเป็นห้องเก็บเครื่องดนตรี แต่ธนาคารได้ใช้เป็นห้องประชุมพิจารณากำหนดนโยบายการเงินของธนาคารมาโดยตลอด วัตถุประสงค์ในการใช้ห้องดูจะตรงกันข้ามกันเสียจริง

ผู้ว่าการที่ใช้ห้องนี้เป็นห้องทำงานคนสุดท้าย คือ ท่านผู้ว่าการ นุกูล ประจวบเหมาะ (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม)

เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ ผู้ให้กำเนิดวังบางขุนพรหม ธนาคารได้จัดห้อง “สีชมพู” และ ห้อง “ม้าสน” ในลักษณะเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระองค์ท่าน ห้อง “สีชมพู” มีความงดงามมาก สมัยเมื่อเป็นวังใช้เป็นห้องรับแขกใหญ่ประดับด้วยเฟอร์นิเจอร์แบบยุโรป ทาด้วยสีชมพู ม่านและเก้าอี้เบาะลายดอกไม้สีชมพูเข้ากัน ส่วนมากจะใช้รับแขกที่สำคัญจริง ๆ หรือมีพิธีเท่านั้น^๑ ส่วนห้อง “ม้าสน” ซึ่งเป็นห้องที่อยู่ตรงกันข้ามกับห้องสีชมพู พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พระธิดา ทรงบรรยายไว้ว่า “...เป็นห้องรับแขกใหญ่ต่อตู้กระจกติดฝาตั้งด้วยป้าน ถ้วยชามลายครามและลายสีแปลก ๆ มีถาดทองลงยา ถาดทองกาไหล่ ถ้วยหยกบนก้นไม้กึ่งา ชามลายครามสีเป็นลายไทย สั่งทำจากเมืองจีนแต่เก่าก่อน หลังตู้ตั้งแจกันลายคราม ฝาผนังตอนบนขีดเพดาน เขียนรูปม้าแบบจีนสีน้ำเงินเข้ากับของลายคราม มีต้นสนและเมฆหมอกกลางห้องปูพรมจีนสีน้ำเงินลายม้าสัตว์ สีนวลและน้ำตาล มีต้นไม้ใบหญ้าสีเข้ากันกลมกลืนงดงามมาก...”

โดยที่ตระหนักถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม ของวังบางขุนพรหม จึงได้จัดห้อง ๆ หนึ่งไว้โดยให้ชื่อว่า “**ห้องวังบางขุนพรหม**” ผู้ชมจะได้เห็นภาพในอดีตของวัง เมื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ พร้อมทั้งขั้นตอนของการบูรณะและอนุรักษ์ตึกตึก ตำนานวังบางขุนพรหมได้รับการยกย่องกันว่าเป็นตำนานที่งามที่สุดในบรรดาวังในเมืองไทย การจัดแสดงจึงได้พยายามเน้นจุดเด่นต่าง ๆ ของตึกตึก อาทิ งานปูนปั้น เพดาน ผนัง เสาบิดเกลียวแบบ

๑. ตามประวัติพระเจ้าแผ่นดิน ๓ พระองค์คือ รัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินในวโรกาสต่าง ๆ ที่วังบางขุนพรหม

Byzantine หน้าต่างรูปไข่ล้อมด้วยลายปูนปั้นรูปดอกแคทลียา ฯลฯ และได้รวบรวมโบราณวัตถุของวังบางชั้นไว้ด้วย

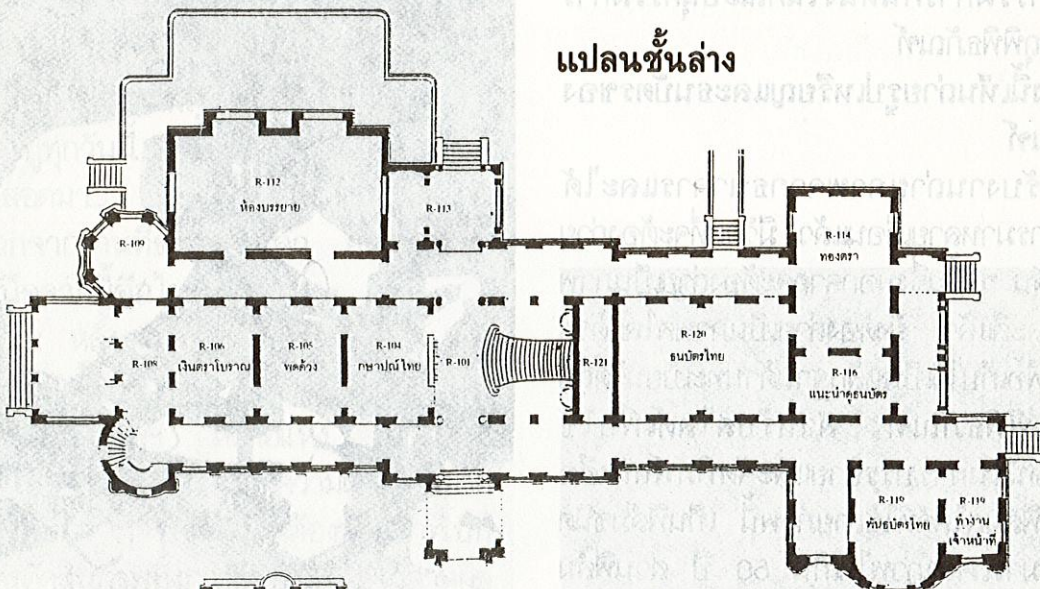
การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ในครั้งนี้ ธนาการได้รับความร่วมมือจากกรมศิลปากรในการอนุมัติให้ นายเกรียงไกร สัมปัชชลิต สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบพิพิธภัณฑ์มาช่วยงานออกแบบจัดแสดง นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากกรมธนารักษ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และสมาคมเหรียญกษาปณ์แห่งประเทศไทย

การจัดแสดงได้พยายามเปลี่ยนแนวคิดไปจากเดิม ซึ่งคิดกันว่าพิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาค้นคว้าของนักปราชญ์นักวิชาการ สูงเกินความเข้าใจ ไม่มีชีวิตชีวาและ

น่าเบื่อหน่าย คณะกรรมการเตรียมการฯ จึงได้เน้นแนวทางในการจัดแสดงให้เห็นว่าพิพิธภัณฑ์สามารถให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่ผู้เข้าชม ได้คำนึงถึงความสวยงามเพื่อให้กลมกลืนกับอาคารตึกหลัก โดยใช้ภาพโบราณวัตถุและศิลปวัตถุประกอบการจัดแสดง ได้คำนึงถึงเทคนิคต่าง ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมโดยการให้แสง สี เสียง เทคนิคฉากละคร (dioramatechnique) ระบบคอมพิวเตอร์กราฟฟิค ระบบ slide multivision ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้วางระบบต่าง ๆ เพื่อการสงวนรักษาวัตถุจัดแสดงและความปลอดภัยอย่างถูกต้องตามหลักวิชา

พิพิธภัณฑ์ธนาการฯ จะแล้วเสร็จและเปิดเป็นทางการได้ในวันครบรอบ ๕๐ ปีของธนาการ

แปลนชั้นล่าง

แปลนชั้นบน

